

”למות מסדום-לב”

יוסי גמזו מוקיע את ”רצח חלומם התם והאוטופי של האבות המייסדים”

אף כי קראתי לפני כן מספרי הליריקה של יוסי גמזו והכרתי רבים מלהיטי הנמר שלו (סתם יום של חול, 'הכותל', 'השעות הקטנות של הלילה', 'סימן שאתה צעיר', 'מה הוא עושה לה?', 'איפה הן הבחורות ההן?', 'זוהי יפו' ועוד רבים), נותרתי המום למקרא הפואמה החדשה שלו, 'היום בו פרץ הר געש' שהופיעה לאחרונה בכתב העת 'אפיריון', מס' 121, חורף, תשע"ב (איורים: גרשון קניספל), בגלל עוצמת הזעם וההתרעה שבה. יוסי גמזו הוא משורר, סופר, מתרגם, פזמונאי בעל טורים סאטיריים קבועים ופרופסור לספרות שלימד בישראל, בארה"ב, אוסטרליה ודרום אפריקה. הוא פרסם למעלה משלושים ספרים - שירה, סיפורת, תרגומים, ספרי ילדים, עריכה, ועוד - וזכה בשנים-עשר פרסים ספרותיים בישראל, בארה"ב ובאוסטרליה. פואמה אקטואלית זו, 'היום בו פרץ הר געש', היא שיר של זעם וקינה על מות החלומות הגדולים שתלו במדינה.

העלבונות, הקור, החום, הרעב, האבטלה, הולידו ב"אביב הערבי" גלי זעם נגד ממסד רודני ודחפו את המוכים להכות את מכהם ולהשליך את רודני האתמול לצינוק. כך קרה בתוניסיה, בתימן, בלוב, במצרים, וכך קורה במדינות ששליטיהן התייחסו בביטול לאוכלוסייה, בלי לדאוג לה ללחם, גג וזכות דיבור. מתיאור אירועים אלה עובר גמזו ומגולל את מר גורלן של השכבות החלשות בישראל: "ואילו כאן, אצלנו, אף כי אין כלל הרי געש" פקעה "סבלנותו של עם שלם והס הפך לרעש", פרצה מחאת העשוקים כשהתברר כי 40% מהילדים צפויים "לגור דלות ממארת" עקב הקיפוח במדינה. "קפיטליזם חזירי" (ההדרגות במקור) הפך את אנשי מעמד הביניים והמעמד הנמוך לנבעתים מאפשרות פיטורים או פיגור בתשלום משכנתא.

לדעתו של יוסי גמזו יש פשע שהוא איום יותר מהפשעים הגלויים, "זהו רצח חלומם התם והאוטופי של האבות המייסדים" שחלמו שבישראל תקום אומה "גדולה ברוח, ויתוקן/ בה כל מה שעוות בכל ארצות גלות פוזריות/ העוני, הניצול, הגזענות". ובמקומם תהיה "חברה צודקת, אנושית... שאין בה דל או מך". במקום החלום הזה, נכרתה ברית "בין שלטון להון" ויוסי גמזו מונה אחד לאחד את מעשיו של "ממסד מושחת שחלק משריו בכלא".

כך נולדה מחאת יושבי המאהלים של דור של "שבעי תסכול וקושי", "דור זועם אך לא אלים". גמזו מצטרף לדרישת השינוי: הצמיחה הכלכלית פוסחת על החלשים, הזקנים, ניצולי השואה, אמהות חד-הוריות, חולים סופניים, מובטלים - שהוא תובע את עלבונם בלשון חדה. לדבריו, יש לעם זכות למדינה שיש בה צדק חברתי וחיים "בלי סלמס, בלי הומלס ובלי עוני, עם הדרמטיות שוות".

גם אל המשוררים הוא בא בטענות. שירה שנשארת מסוגרת במגדל-שן ורחוקה ממצוקות עמה מתעלמת מהמציאות. הר הגעש שפרץ "בלבה אנושית שנהרה לכיכרות" אינו אלא סימפטום "לפיצוץ שבמחרנו", שכן "אי אפשר לסתום את פיו של עם שלם תמיד". יוסי גמזו תומך עקרונית בתנועת המחאה, אך אינו פוסח על מה שנראה לו ככמה מפגמיה, כגון הסכסוכים בין מנהיגיה וההתעלמות הכמעט מוחלטת מן המעמד המקופח ביותר - זה שמתחת למעמד הביניים. בעין בוחנת ובלשון חריפה הופך המשורר את שירתו הפוליטית, בנפרד משירתו הלירית, לסימולוגרף המתעד את "רעידות האדמה" הצפויות בעתיד. איני יכול לקרוא בדבריו של גמזו דבר שונה מאשר כאב עמוק ואהבה לעם ולארץ. מי שמוזהה ביקורת זאת עם שגאוה, טועה ומטעה. יוסי גמזו אוהב את מדינת ישראל ואת עם ישראל והכאב והחרדה לגורל השכבות החלשות זועקים מגרנו. אין הוא פוליטיקאי, הוא משורר המתריע, זועק ומזהיר בלשונו.

ואיזו לשון זאת! כמה אהבה יש בו לעברית! איך מתגלגלת העברית בלשונו על רבדיה, נענית למקצבו המרגש ולחרוזיו המפתיעים! 'ומה שלדירכם הוא כלכלה תחרותית/ הוא קלקלת-אין-לב וקטסטרופה חברתית'; החולה הסופני "מת פה מסדום-לב"; במקום שיר המעלות שומעים בצמרת השלטון את "שיר המעילות"; אלה העוסקים ב"הידוק של חגורת-בטיחות בוולוו ממשלתי" סביב כרסם, הם אותם בכירים הדרושים מהאזרח הקטן "הידוק החגורה"; "רמוקרטיה היא דמוקטטורה של אח"ם"; כואב הוא על הפער "בין בני-הטיפוחים שבארץ ובני הקיפוחים".

דבריו אינם פרי של התבכיינות, אלא געש של אכזבה מנומקת בדרך שירית. מי ומי נמנה עם השכבות החלשות עליהן הוא כותב? כיהודי וישראלי טוב, אין הוא מבחין בין נפגע לנפגע. יוסי גמזו מתגלה כהר געש שאין להתעלם ממנו.

באיזשהו מקום אני נפגש פגישת מחוות עם יוסי גמזו. לפני עשרות שנים פרסמתי ספרים כמו **האסופים**; **ירודים ונעלים**: **דמותם של יהודי המזרח כסיפור העברי הקצר**; **פרקים בספרות יהודי המזרח במדינת ישראל**; **אם אשכחך**. חשבתי שהשתמע בבירור שאני אוהב את הארץ ואת תושביה, ו"את אשר יאהב יוכיח". אך עד מהרה לא רציתי לעמוד בתוכחות, בהתכחשות. מאז חייתי בפינתי הרחוקה. בקצה העולם אני יושב, וכותב ספרים על חכמי בבל שהלכו לעולמם לפני מאות בשנים. אולי ליוסי גמזו יש סיכוי טוב יותר שיקשיבו לו. החוכמה לא ניתנה רק לפוליטיקאים או לעשירים, אלא גם למשוררים כמוהו, עשירי לשון ותרבות, שהלכה הלוהטת של הר הגעש של לבם פורצת למראה "רמעת העשוקים" ומתרנסת במקצב וחרוז.

פרופ' לב חקק - סופר, משורר וחוקר ספרות. בוגר האונברסיטה העברית בספרות עברית, מדעי המדינה ומשפטים. מתגורר בארצות הברית. עורך 'הדור', השנתון העברי של אמריקה.